

Europejska Agencja ds. Narkotyków z Lizbony (EUDA) opublikowała w tym roku Europejski Raport Narkotykowy (EDR). Przedstawia on sytuację dotyczącą substancji psychoaktywnych w Europie, wskazując na główne trendy, zagrożenia i rekomendacje. Raport został zaprezentowany 26 czerwca br. przez Klaudię Palczak z EUDA na spotkaniu ekspertów wojewódzkich i pełnomocników zorganizowanym przez Justynę Rozbicką-Stanisławską, ekspertkę z województwa pomorskiego, i Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom.

SYTUACJA DOTYCZĄCA NARKOTYKÓW W EUROPIE

Joanna Szmidt, Artur Malczewski
Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom

W 2025 roku rynek narkotykowy w Europie nadal wykazuje dużą odporność na czynniki zewnętrzne, takie jak kryzysy gospodarcze, konflikty geopolityczne czy zmiany prawne. Dostępność substancji psychoaktywnych – zarówno tych tradycyjnych, jak i nowych – pozostaje na bardzo wysokim poziomie. Obserwujemy dalszą profesjonalizację i globalizację rynku, a także rosnące wykorzystanie internetu, technologii i kanałów społecznościowych do sprzedaży i dystrybucji narkotyków. Uwagę ekspertów zwraca rosnąca liczba przypadków nielegalnego wprowadzania na rynek substancji syntetycznych, takich jak nitazeny – opioidy o mocy przekraczającej fentanyl – czy nowe półsyntetyczne kannabinoidy, które bardzo często pojawiają się na rynku bez odpowiedniego oznaczenia lub z nieprzewidywalnymi efektami zdrowotnymi.

Wysoka dostępność różnych substancji

W zakresie poszczególnych substancji raport wskazuje na utrzymującą się dominację konopi indyjskich, które nadal pozostają najczęściej używanym narkotykiem w Europie. Wzrasta jednak różnorodność ich form – od klasycznych suszy (marihuana) po oleje, ekstrakty i produkty spożywcze z wysokim stężeniem THC. Taka różnorodność zwiększa nie tylko atrakcyjność produktu, ale i ryzyko zdrowotne, zwłaszcza wśród młodych użytkowników. Z kolei kokaina, jako druga najczęściej stosowana substancja w UE, notuje rekordowe poziomy dostępności. W 2023 roku skonfiskowano łącznie 419 ton tej substancji, głównie w portach Belgii, Hiszpanii i Holandii. Jednocześnie rośnie liczba zgonów związanych

z jej używaniem – m.in. poprzez zatrucia, zaburzenia sercowo-naczyniowe i interakcje z innymi substancjami. Raport podkreśla również istotny wzrost liczby przypadków używania syntetycznych stymulantów, takich jak katynony i MDMA. W 2023 roku przejęto ponad 37 ton katynonów, w tym siedem nowych wariantów. To dynamicznie zmieniająca się grupa substancji, często produkowana w nielegalnych laboratoriach w Europie Środkowej i Wschodniej. Z kolei MDMA, mimo spadku popularności w czasie pandemii, odzyskuje miejsce wśród młodych dorosłych, zwłaszcza w kontekście imprezowym. Nowe substancje psychoaktywne (tzw. NPS) są coraz trudniejsze do monitorowania i kontroli. Do końca 2024 roku zidentyfikowano ich ponad 1000, z czego 47 zostało wykrytych po raz pierwszy w ciągu ostatniego roku. Największym wyzwaniem są syntetyczne kannabinoidy, które są silnie toksyczne i często powiązane z zatruciami zbio-

Opioidy

Nowe syntetyczne opioidy mają bardzo silne działanie, co oznacza, że niewielka ich ilość wystarczy do wyprodukowania wielu dawek na poziomie detalicznym i może stwarzać podwyższone ryzyko zatrucia zagrażającego życiu. Opioidy nitazenowe zostały niedawno wprowadzone na rynek nielegalnych środków odurzających w Europie i były jedynymi nowymi opioidami zgłoszonymi do unijnego systemu wczesnego ostrzegania w 2023 roku. Dostępność tych leków wzrasta, stwarzając większe ryzyko dla osób stosujących opioidy, ponieważ takie osoby mogą napotkać je w postaci mieszanek z innymi lekami, w postaci sprzedawanej w sposób wprowadzający w błąd lub w fałszywych lekach. W 2023 roku ilość wykrytego w Europie nitazenu w postaci proszku potroiła się. Zgłoszenia do unijnego systemu wczesnego ostrzegania wskazują na niedawny znaczny wzrost dostępności podrobionych leków zawierających opioidy nitazenowe w Europie, przy czym co najmniej 8 krajów skonfiskowało je w 2023 roku. Produkty te zazwyczaj

imitują legalne leki na receptę, w szczególności oksykodon i w mniejszym stopniu benzodiazepiny. Obawy budzi możliwość ich rozprzestrzeniania się poza użytkowników opioidów z grupy wysokiego ryzyka na szersze grupy ludności bez tolerancji na opioidy, w tym na osoby młode. W Irlandii w 2023 roku nitazeny były błędnie sprzedawane jako heroina, a w 2024 roku jako benzodiazepiny, co doprowadziło do niezamierzonej konsumpcji i wielu przypadków przedawkowania. W latach 2023 i 2024 w Niemczech, Francji, Szwecji i Norwegii odnotowano dużą liczbę zgonów i przypadków ostrej toksyczności związanych z nitazami. Ze zgłoszeń Estonii i Łotwy wynika, że w krajach tych nitazeny odpowiadają za znaczną część zgonów z przedawkowania. Istnieją obawy, że

opioidy nitazenowe, ze względu na dużą siłę działania i efekt nowości, mogą nie być rutynowo wykrywane w powszechnie stosowanych procedurach w ramach pośmiertnych badań toksykologicznych, co skutkuje niedoszacowaniem ich udziału w zgonach.

W 2024 roku Chiny rozszerzyły kontrolę nad opioidami nitazeniowymi, obejmując nią obecnie 10 substancji. Może to spowodować odejście rynku od dominujących związków, takich jak metonitazen i protonitazen, na rzecz nowych pochodnych lub alternatywnych rodzin opioidów. Na przykład od połowy 2024 roku odnotowano niewielki, ale znaczący wzrost

wykrywalności substancji należących do rodziny benzimidazolowych „-orfin”, przy czym pięć krajów UE zgłosiło cychlorfinę, a dwa wykryły spirochlorfinę. Chociaż obecnie nie są dostępne żadne dane farmakologiczne dotyczące tych substancji, ich strukturalne podobieństwo do brorfiny, silnego opioidu, sugeruje, że głównym zagrożeniem dla zdrowia osób używających może być wystąpienie depresji oddechowej.

Politoksykomania

Politoksykomania wiąże się z większym ryzykiem wystąpienia problemów zdrowotnych i społecznych. Termin ten odnosi się do używania dwóch lub większej liczby

Wstępne oszacowania wskazują, że w 2023 roku na terenie Unii Europejskiej doszło do blisko 7500 śmiertelnych zatruc narkotykami, co wskazuje na niewielki wzrost w stosunku do danych zebranych w roku 2022, kiedy stwierdzono 7145 takich przypadków. Wstępne wyliczenia skali śmiertelności oszacowano na prawie 25 zgonów na milion mieszkańców Unii Europejskiej w grupie wiekowej 15-64 lata.

substancji psychoaktywnych, legalnych lub nielegalnych, jednocześnie lub kolejno. Dane pochodzące z szeregu wskaźników, w tym z europejskiego badania internetowego na temat narkotyków z 2024 roku („European Web Survey on Drugs”) i analizy pozostałości strzykawek przeprowadzonej przez sieć ESCAPE, sugerują, że wśród osób używających środków odurzających, politoksykomania jest zjawiskiem powszechnym. Do wzrostu liczby zgłoszeń dotyczących politoksykomanii mogą przyczyniać się różnorodne czynniki, w tym rosnąca integracja rynków nowych substancji psychoaktywnych i nielegalnych środków odurzających. Przykłady obejmują konopie zmieszane z półsyntetycznymi kannabinoidami, substancje pobudzające zmieszane z syntetycznymi katynonami i ketaminą lub nowe syntetyczne opioidy zmieszane z heroiną lub benzodiazepinami bądź w oszukańczy sposób sprzedawane jako te substancje.

Niezależnie od tego, czy jest ono zamierzone, używanie narkotyków w połączeniu z innymi narkotykami lub substancjami, także w połączeniu z alkoholem, zwiększa ryzyko i utrudnia prowadzenie interwencji, w tym reagowanie na ostre zatrucia. Złożoność wzorców spożywania narkotyków znajduje odzwierciedlenie w fakcie, że większość przypadków śmiertelnego przedawkowania wiąże się z używaniem więcej niż jednej substancji – zazwyczaj opioidy są łączone z innymi środkami odurzającymi. W znacznej części przypadków przedawkowania ze skutkiem śmiertelnym występują alkohol i benzodiazepiny. Zważywszy na rosnące wyzwania związane z politoksykomanią, EUDA pracuje nad usprawnieniem gromadzenia danych i monitorowania politoksykomanii, aby skuteczniej wspierać politykę i najlepsze praktyki w tej dziedzinie.

Przestępczość narkotykowa

Raport podkreśla, że równolegle z rosnącym zagrożeniem zdrowotnym i społecznym rośnie przestępczość związana z handlem narkotykami. Szczególnie widoczny jest wzrost przemocy i brutalnych porachunków między gangami, zwłaszcza w krajach będących głównymi punktami tranzytowymi. Francja, w odpowiedzi na ten trend, przyjęła nowe, restrykcyjne prawo przeciwko przestępczości narkotykowej, wzmacniając kompetencje prokuratorów i służb, a także uruchamiając mechanizmy szybkiego reagowania na poziomie lokalnym. W Europie narasta także problem rekrutacji młodzieży przez

organizacje przestępcze, nierzadko za pośrednictwem aplikacji społecznościowych.

Oprócz powszechnego dostępu do nielegalnych substancji w Europie, nielegalna produkcja narkotyków, handel nimi i ich dystrybucja prowadzą do zastraszania i przemocy, narażając na szwank europejskie bezpieczeństwo. Potencjalne zyski ze sprzedaży nielegalnych środków odurzających są atrakcyjne dla sieci przestępczych, co powoduje zacieklą rywalizację o kontrolę nad źródłami, szlakami i rynkami i może prowadzić do przemocy. Nasiliły się obawy dotyczące nie tylko korupcji pracowników w logistycznych łańcuchach dostaw lub prób destabilizacji instytucji przez infiltrację, lecz także zabójstw i wykorzystywania nieletnich, rekrutowanych przez siatki przestępcze, w różnych aspektach handlu narkotykami.

Podatni młodzi ludzie są namierzani osobiście i online i rekrutowani do pracy jako kurierzy narkotykowi, a w skrajnych przypadkach – do udziału w aktach przemocy i zabójstwach związanych z narkotykami. Ludzie mogą paść ofiarą zastraszania i przemocy związanej z narkotykami na różnych płaszczyznach, a celem ataków mogą być osoby i rodziny, które mają długi związane z narkotykami. Wraz z intensyfikacją działań organów ścigania w kluczowych ośrodkach transportowych siatki przestępcze wykorzystują liczne sposoby działania, aby przemieszczać przesyłki narkotyków, co stwarza ryzyko aktów zastraszania i przemocy w nowych miejscach, w których narkotyki są produkowane, przechowywane, przewożone lub sprzedawane.

EUDA zainicjowała nowy projekt mający na celu lepsze zrozumienie charakteru przemocy związanej z rynkiem narkotykowym w Europie, aby dostarczyć decydentom aktualne dostępne informacje na temat sposobów radzenia sobie z tym problemem. W ramach projektu, we współpracy z Komisją Europejską, EUDA zorganizowała pierwszą europejską konferencję na temat przemocy związanej z narkotykami, która odbyła się w listopadzie 2024 roku w Brukseli. Na konferencji poruszono różne aspekty przemocy związanej z narkotykami, równoważąc kwestie zdrowia i bezpieczeństwa oraz propagując bezpieczeństwo w społeczności i zdrowie publiczne. Wydarzenie to unaocniło potrzebę poprawy monitorowania i gromadzenia danych na szczeblu europejskim oraz ustanowienia regularnego forum wymiany pomysłów i najlepszych praktyk, aby wesprzeć oparte na dowodach kształtowanie polityki w tej dziedzinie.

W odpowiedzi na te zagrożenia, Europejska Agencja ds. Narkotyków (EUDA), która od lipca 2024 roku zastąpiła EMCDDA, została wyposażona w nowe uprawnienia i narzędzia. Należą do nich: zmodernizowany system wczesnego ostrzegania, możliwość szybkiej oceny ryzyka, sieć laboratoriów toksykologicznych oraz rozwój zdolności do monitorowania nowych zjawisk na rynku narkotykowym. EUDA rozwija także działania edukacyjne i profilaktyczne, takie jak inicjatywa „Safe Futures”, która ma przeciwdziałać werbowaniu młodych ludzi do

świata przestępczego. Projekt ten został zaprezentowany w czasie spotkania Roboczej Grupy ds. Narkotykowych w Brukseli w trakcie polskiej prezydencji. W podsumowaniu raport wskazuje, że polityka narkotykowa UE stoi obecnie przed jednym z największych wyzwań w swojej historii. Rynek staje się coraz bardziej zróżnicowany i nieprzewidywalny, a reakcje instytucjonalne muszą być elastyczne i innowacyjne. Aby skutecznie przeciwdziałać zagrożeniom, niezbędne są dalsze inwestycje w badania, współpracę transgraniczną,

Tabela 1. Liczba zgonów spowodowana używaniem substancji psychoaktywnych.

Państwo (rok pomiarowy)	Zgony spowodowane używaniem substancji psychoaktywnych	Zgony spowodowane używaniem substancji psychoaktywnych (przypadki na milion mieszkańców; osoby w wieku 15-64 lata)	Zgony spowodowane używaniem substancji psychoaktywnych (osoby w wieku 15-64 lata)
Austria (2023)	256	42	254
Belgia (2021)	193	25	182
Bułgaria (2023)	16	4	16
Chorwacja (2023)	93	38	92
Cypr (2023)	17	27	17
Czechy (2023)	75	10	69
Dania (2022)	212	47	175
Estonia (2023)	119	135	117
Finlandia (2023)	310	88	302
Francja (2022)	638	15	621
Grecja (2021)	249	35	239
Hiszpania (2022)	1266	38	1202
Holandia (2023)	338	26	300
Irlandia (2021)	286	82	271
Litwa (2023)	74	40	74
Luksemburg (2023)	9	20	9
Łotwa (2023)	154	130	154
Malta (2023)	18	46	17
Niemcy (2023)	1838	33	1796
Norwegia (2023)	363	94	333
Polska (2022)	337	10	252
Portugalia (2021)	81	11	73
Rumunia (2023)	25	2	25
Słowacja (2023)	38	10	37
Słowenia (2023)	86	59	80
Szwecja (2023)	474	63	415
Turecja (2023)	300	5	297
Węgry (2023)	30	5	30
Włochy (2023)	227	6	225
Unia Europejska	7459	24,7	7044
UE27, Turcja oraz Norwegia	8122	22,1	7674

Źródło: European Drug Agency, 2025.

rozwój profilaktyki i edukacji, a także poprawa dostępu do usług zdrowotnych w duchu solidarności i odpowiedzialności publicznej.

Tabela 2. Zakażenia HIV z powodu używania narkotyków w iniekcjach.

Państwo	Zakażenia HIV z powodu używania narkotyków w iniekcjach (przypadki na milion mieszkańców)	Zakażenia HIV z powodu używania narkotyków w iniekcjach (liczba przypadków)
Austria	2,5	23
Belgia	3,1	36
Bułgaria	3,7	24
Chorwacja	0,5	2
Cypr	6,5	6
Czechy	2,2	24
Dania	1,2	7
Estonia	2,9	4
Finlandia	4,1	23
Francja	1,3	88
Grecja	8,1	84
Hiszpania	1,1	55
Holandia	1,1	20
Irlandia	5,3	28
Litwa	15,4	44
Luksemburg	7,6	5
Łotwa	11,7	22
Malta	0	0
Niemcy	3,2	271
Norwegia	5,6	31
Polska	0,8	31
Portugalia	2,3	24
Rumunia	3	57
Słowacja	0,6	3
Słowenia	1,4	3
Szwecja	1,4	15
Turcja	0,2	21
Węgry	0,2	2
Włochy	1,3	79
Unia Europejska	2,2	980
UE27, Turcja oraz Norwegia	1,9	1032

Źródło: European Drug Agency, 2025; WHO Regional Office for Europe, “European Centre for Disease Prevention and Control. HIV/AIDS surveillance in Europe 2024–2023 data”.

Zgony spowodowane używaniem narkotyków

Liczba zgonów spowodowanych używaniem narkotyków pozostaje kluczowym elementem systemu monitorowania sytuacji epidemiologicznej w Europie umożliwiającym określenie oraz obserwację wpływu problemu narkotyków na zdrowie publiczne, a także oszacowanie skali śmiertelności wynikającej bezpośrednio z powodu używania substancji psychoaktywnych. Z danych raportowanych do EUDA wynika, że główną przyczyną występowania przedawkowań były substancje z grupy opioidów, a w szczególności opiaty używane w połączeniu z innymi środkami odurzającymi. Raport podkreśla znaczenie obserwowanych zmian we wzorcach używania wynikających z raportowanych danych. Heroina, która przed laty była głównym powodem przedawkowań w Europie, obecnie identyfikowana jest jako główny środek odpowiedzialny za śmiertelne przedawkowania jedynie w niektórych krajach, głównie Europy Zachodniej. W niektórych krajach obserwuje się wzrost znaczenia metadonu, buprenorfiny czy również syntetycznych opioidów w zgłaszanych przypadkach śmiertelnych przedawkowań. Wstępne oszacowania wskazują, że w 2023 roku na terenie Unii Europejskiej doszło do blisko 7500 śmiertelnych zatruc narkotykami, co wskazuje na niewielki wzrost w stosunku do danych zebranych w roku 2022, kiedy stwierdzono 7145 takich przypadków. Wstępne wyliczenia skali śmiertelności oszacowano na prawie 25 zgonów na milion mieszkańców Unii Europejskiej w grupie wiekowej 15-64 lata. Ze względu na różnice metodologiczne w sposobie zbierania i sprawozdawania danych oraz niedostępność najnowszych danych dla części państw, należy pamiętać, iż liczby te najprawdopodobniej przedstawiają jedynie minimalne wartości szacunkowe, co znacznie wpływa na precyzję, z jaką możliwe są krytyczne porównania między państwami członkowskimi. Mając na uwadze powyższe rozbieżności, szacunkowe dane wskazują, że najwyższe liczby wszystkich zgonów bezpośrednio spowodowanych przedawkowaniem narkotyków odnotowano w Niemczech (1838 zgonów w 2023 roku), Hiszpanii (1266 zgonów w 2023 roku) i Francji (638 zgonów w 2022 roku). Dysproporcje te względem reszty państw objętych sprawozdawczością utrzymują się nawet wtedy, gdy pod uwagę brane są wyłącznie przypadki przedawkowań wśród osób pomiędzy 15. a 64. rokiem życia. Średnią wszystkich zgonów w Europie oszacowano w przybliżeniu na 280, natomiast w 2022

roku w Polsce odnotowano 337 przypadków śmiertelnych przedawkowań, z czego 252 stanowiły zgony wśród osób z grupy wiekowej 15–64 lata. W perspektywie europejskiej jest to liczba porównywalna z liczbą zgonów zanotowaną w Holandii (338 zgonów w 2023 roku) i Norwegii (363 zgony w 2023 roku).

Obraz ten ulega jednak diametralnej zmianie w przypadku wskaźników na milion mieszkańców, które wskazały, iż relatywnie do wielkości populacji zgony spowodowane przez używanie narkotyków przyjmują najwyższe wartości w krajach bałtyckich: w Estonii – 135 zgonów na milion mieszkańców oraz na Łotwie – 130 zgonów na milion mieszkańców, a także w Norwegii – 94 zgony na milion mieszkańców, Finlandii – 88 zgonów na milion mieszkańców oraz w Irlandii – 82 zgony na milion mieszkańców. Najniższe wskaźniki odnotowano natomiast w Rumunii – 2 zgony na milion mieszkańców, Bułgarii – 4 zgony na milion mieszkańców, Turcji i na Węgrzech – 5 zgonów na milion mieszkańców oraz we Włoszech – 6 zgonów na milion mieszkańców. Biorąc pod uwagę Polskę i naszych sąsiadów, to w naszym kraju odnotowano najniższe wskaźniki razem z Czechami i Słowacją – 10 zgonów na milion mieszkańców, podczas gdy w Niemczech i na Litwie wartości te wyniosły odpowiednio 33 i 40.

Zakażenia HIV wśród osób używających narkotyków w iniekcjach

Iniekcijni użytkownicy narkotyków są jedną z grup najbardziej narażonych na zakażenia chorobami zakaźnymi, takimi jak wirusowe zapalenie wątroby typu B (HBV) i C (HCV), a także na HIV w wyniku dzielenia się sprzętem używanym do iniekcji (np. igły, strzykawki). Wskaźnik zakażeń wśród osób używających narkotyków w iniekcjach jest kolejnym wskaźnikiem, który odgrywa kluczową rolę w systemie monitorowania epidemiologii uzależnień od narkotyków. Na potrzeby raportu

EUDA wykorzystano dane Europejskiego Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC) nadesłane i opublikowane w raporcie „HIV/AIDS surveillance in Europe 2024–2023 data”. Dane z 2023 roku wskazują, że pomimo odnotowanego spadku łącznej liczby przypadków zakażeń HIV spowodowanych iniekcyjnym używaniem narkotyków (980 zakażeń) na terenie Unii Europejskiej wobec roku 2022 roku (1088 zakażeń), to wskaźnik liczby zakażeń na milion mieszkańców powrócił do stanu z roku 2019 (2,2 zakażeń na milion mieszkańców).

Wśród państw członkowskich Unii Europejskiej najwięcej przypadków zakażeń wirusem HIV wśród iniekcyjnych użytkowników narkotyków odnotowano w Niemczech (271 zakażeń), gdzie zgłoszono ponad trzykrotnie więcej zakażeń niż we Francji (88) czy

w Grecji, gdzie stwierdzono 84 takie przypadki. W dziewięciu państwach odnotowano mniej niż 10 zakażeń HIV – Dania (7), Cypr (6), Luksemburg (5), Estonia (4), Słowacja (3), Słowenia (3), Węgry (2), Chorwacja (2), a na Malcie nie stwierdzono żadnego przypadku takiego zakażenia. W Polsce odnotowano 31 zakażeń HIV w 2023 roku. I jest to podobna ilość, jak ta zgłoszona w roku 2022 – 30. W przypadku czterech państw wskaźnik liczby zakażeń HIV powiązanych z iniekcyjnym używaniem narkotyków przypadających na milion mieszkańców przekroczył 5

(Irlandia – 5,3 zakażeń/milion mieszkańców; Cypr – 6,5 zakażeń/milion mieszkańców; Luksemburg – 7,6 zakażeń/milion mieszkańców; Grecja – 8,1 zakażeń/milion mieszkańców), natomiast w przypadku dwóch państw bałtyckich – Łotwy i Litwy – stwierdzono niepokojąco wysokie wskaźniki na poziomach przekraczających 10 zakażeń na milion mieszkańców – odpowiednio 11,7 i 15,4. Polska (0,8 zakażeń/milion mieszkańców) wraz ze Słowacją (0,6 zakażeń/milion mieszkańców), Chorwacją (0,5 zakażeń/milion mieszkańców), Węgrami (0,2 zakażeń/milion mieszkańców) oraz Maltą (0 zakażeń/milion mieszkańców) odnotowały najniższe wskaźniki zakażeń w Europie.

Nowe syntetyczne opioidy mają bardzo silne działanie, co oznacza, że niewielka ich ilość wystarczy do wyprodukowania wielu dawek na poziomie detalicznym i może stwarzać podwyższone ryzyko zatrucia zagrażającego życiu. Opioidy nitazenowe zostały niedawno wprowadzone na rynek nielegalnych środków odurzających w Europie i były jedynymi nowymi opioidami zgłoszonymi do unijnego systemu wczesnego ostrzeżenia w 2023 roku.